

1. Kihai i mohio nga Maori whaitake ki taua tiiti, ki te tikanga o taua mea, ki te take ranei o taua tukunga ki te Kooti.

2. Kahore i tu he kaikorero mo ratou kaore hoki i whakarongona to ratou reo i te aroaro o te Kooti, i pa nei hoki ratou ki taua whakaaetanga.

3. Mehemea i mohio ratou e tukua ana te tino putake korero mo taua pukapuka whakaaetanga ki te aroaro o tetahi Kooti e whaimana ana i raro i te Ture Whenua Maori, i huaina ra i te pukapuka whakaae kia "whakawakia nga take me nga paanga ki Ngaitahu Poraka, ki te whakahau hoki i etahi huarahi tino whakaoti i nga tikanga o taua pukapuka, i runga i te whakaaro a te Kooti, kua wehewehea ranei e te Kooti nga paanga o te hunga e whaitake ana," ki to maua mahara, mehemea i mohio aua Maori ka peratia, kua tukua mai e ratou etahi putake kia whiriwhiria e te Kooti a i runga i taua whiriwhiringa kua rereke pea te whakataunga a te Kooti—i roto i era, kua korerotia pea nga rohe o te Poraka, kahore nei i marama te whakarite i roto i te pukapuka hoko, e rite tonu nei nga kupu a nga Maori i pataia e maua, e ki nei ratou kihai ratou i mohio ki te urunga o Kaitorete, me nga whenua hoki i tua atu o te rohe timata atu i Maungatere ki Maungaataua, tetahi o nga rohe o te hoko a Haimona. Kahore i korerotia enei putake; a i runga hoki i te whakaritenga o te nuinga o nga whenua kia tukua hei whakaae i nga kupu whakaae mo etahi atu rahui, e whakaatu mai ana ano te Kooti, i haere tonu te Kooti i runga i te whakamaramatanga a nga kaikorero a te Karauna mo nga tikanga o taua whakaaetanga.

E kite ana hoki maua i roto i nga korero a te Kai-whakawa ki to maua aroaro, me tana ripota mo te pitihana a Ngaitahu 1876, kua rereke i reira tana whakaaro mo tana kupu i ki ra ia, e nui ana te tahi te kau ma wha eka mo ia tangata mo ia tangata.

Mehemea i ata mohio nga Maori whaitake ki te Ngaitahu Poraka, ki to ratou tunga i runga i te tukunga o te pukapuka ki te Kooti Whakawa whenua Maori, e huaina nei ko te pukapuka hoko a Te Keepa i runga i te ki he pukapuka whakaae, a e taea ana hoki e ratou te tuku mai ki te aroaro o te Kooti nga mea katoa e pa ana ki nga hoko e tautohetia ana e ratou ko te Karauna; mehemea ranei i ata whakaa-kona ratou, i tu ranei he kai-whakahaere ma ratou, e whakaaro ana mana kua ata whiriwhiria mariretia e te Kooti, etahi ritenga i tika kia whakaarohia kihai nei i mahia. E tohu atu ana maua ki nga whaikorero a Te Penetana, Tumauaki o nga Kaiwhakawa raua ko Ariki Make hei tautoko i enei kupu a maua.

Ko te mahi kimikimi i te nuinga o te mate i pa ki nga Maori whaitake ki aua whenua, i runga i teroa haere o te whakakututurutanga o nga kupu whakaae kia ratou, i tukua atu ai e ratou aua whenua ki te ringa o te pakeha tiaki ai (koia nei hoki ta ratou whakaaro mo taua mahi)

E kore e taea inaiane i te whakarite ki te utu, nga mea kaore nei i mahia kaore hoki i whakaotia i mua. Engari ka taea te whakatika ano; a ka taea hoki te whakahaere tika a muri ake nei i te tiaki i whakaaetara ra otira kaore nei i mahia tikatia i mua.

Kua whakaaturia atu nei e mana kia koe e te Kawana, etahi o nga korero mo to maua whakaaro i runga i ta maua whiriwhiringa i nga mea i whakaatutia mai kia maua mo enei putake—e whakamaia ana maua inaiane i te tuku atu i etahi huarahi e ea ai nga hiahiatanga o te ture, me nga mea tika kia whakaaetia i runga i nga ritenga o te tiriti i tuhia nei kia Ngaitahu i runga i ta ratou tukunga mai i nga whenua i roto i nga Poraka o Otakou me Ngaitahu.

E whakaaro ana maua me timata he kaute moni ma te Kawanatanga raua ko Ngaitahu; Ko nga mea tika kia tuhia ki tetahi taha ko te tahi pauna i roto i te tahi te-kau pauna o nga moni i riro mai i te Kawanatanga i runga i nga hoko mo nga whenua i roto i aua Poraka e rua. Na ko nga mea hei tuhinga ki tetahi taha ko enei ara—1. Te nui i runga i te utu o nga Rahui katoa i whakaritea mo aua Maori i roto i aua Poraka, kei a ratou nei aua wahi i naiane. 2. Nga moni katoa i utua e te Kawanatanga hei oranga mo Ngaitahu mo etahi atu iwi ranei e pa ana ki aua whenua, apiti atu ki nga moni katoa kua utua nei mo nga whenua i roto i nga rohe o aua Poraka o Ngaitahu me Otakou, i muri mai i era utunga whakahuatia ra i roto i te pukapuka tuku, ko era nga moni utu mo era. Ko te toenga o aua moni me mau tonu hei nama, a me utu nga hua tika o aua moni toenga, hei mahi aroha atu ki nga Maori whaitake ki aua whenua, i runga i nga huarahi e kitea ana te tika i ia wa i ia wa; ara penei. 1. i runga i te tuku rongoa whakaaro mo ratou; (2) i runga hoki i te hanga me te tautoko i nga kura; (3) i runga hoki i te hoko whenua i nga takiwa e kitea ana he iti rawa nga rahui kua whakaritea nei, a mo nga maori hoki kihai nei i uru ki etahi o enei rahui; (4) i runga hoki i te whakarite penihana mo etahi, hei aroha atu hoki ki nga turoro me nga rawakore; hei whakahaere hoki i nga kupu i puta i mua mo te atawhai me te tiaki pai.

E whakaatu ana maua i enei whakaaro a maua i te mea hoki kua kore e taea inaiane i te whakakututuru i nga kupu whakaae me nga tikanga o nga tiriti kua huaina ake nei. E kitea ana hoki i roto i nga kupu whakaatu mai kia maua, kua karaatitia ki nga pakeha, nga whenua i kapea nei ki waho e nga tikanga o te pukapuka hoko o Ngaitahu; i whakaaetia hoki etahi rahui kaore ano nei kia whakakututuru; tetahi ko nga wahi kauru, me nga pa tuna, me etahi atu oranga i uru ki raro i tenei kupu "Mahinga kai," kia kaua e pokanoatia, kua takahia katoatia inaiane. He maha atu nga tikanga o taua whakariteritenga kua kore e whakaarohia inaiane.

Kua kore rawa e taea te whakahoki atu. Ko te whakariterite anake i te utu te mea e toe ana hei whakatika i taua mea, a e whakaaro ana maua ko tenei e whakaaturia atu nei e maua te huarahi marama, me te huarahi tika.

AKAROA.

E whakaaro ana hoki maua tera e taea te whakahaere te Akaroa Poraka i raro ano i te huarahi kua tohutohua atu nei mo nga Poraka o Ngaitahu me Otakou. I roto i nga pukapuka i tuhia i runga i te Hoko a Komihana Matara i Poti Kupa me Poti Riwi i kiia e te Kawanatanga i uru ano ki roto ki te Hoko a Te Kepa. E whakahau ana nga kupu a Kawana Ea, i tuhia ra e ia ki runga ki te pukapuka whakaae ki a Te Matara kia whakaarohia peneitia, ara me waiho hei rahui mo nga Maori nga wahi katoa o Akaroa e hiahiaatia ana e te Niu Tireni Kamupane, kia whakahokia a muri i runga i te utu whakarite; a e tukua atu ana ki te Kuini te maua mo nga whenua i runga i nga hokonga kua oti ra te whakarite, ko enei whenua i kapea atu ki waho o tenei tikanga, ara ko nga ereme a te Kamupene Wiwi me nga rahui i whakaritea mo ratou mo nga Maori. No reira ka tika